

ÚVOD.

Nemůže býti sporu o tom, že dědické právo ve vývoji soukromého práva jest jedním z nejdůležitějších oborů právních. Neboť probádání vývoje dědického práva každého národa nejen přispívá ku poznání rozvoje právních názorů tohoto národa a to nejen jeho práva soukromého, nýbrž i veřejného, z rozvoje dědického práva však můžeme poznati i národní jeho charakter.¹⁾ Dědické právo vyvíjí se totiž v úzké spojitosti s rodinným životem a souvisí také s rozvojem práva věcného, zvláště s vývojem práva vlastnického.

Je tudíž pochopitelno, že badatelé tomuto oboru právnímu věnovali velkou pozornost. Zajímali se jím nejen historikové a právní historikové, nýbrž i sociologové. Dnes literatura o vývoji dědického práva u středoevropských národů jest neobyčejně rozsáhlá. Dílo Gansovo,²⁾ který snažil se pojmouti vývoj dědického práva s hlediska světového rozvoje, jest daleko překonáno monografiemi a díly speciálními. Zvláště v tomto směru vynikla německá právní historie.³⁾ Naproti tomu literatura tohoto oboru u národů slovanských není příliš velká. Polská právní historie, ač má dosti starších prací,⁴⁾ nemá soustavného zpracování dějin dědického práva.⁵⁾

¹⁾ Hanel, O vývinu dědického práva v Rusku, zvl. ot. z Právnicka XIV, str. 1;

²⁾ Gans, Das Erbrecht in weltgeschichtlicher Entwicklung, Stuttgart, 1824;

³⁾ srov. k tomu literaturu uvedenou při jednotlivých kapitolách u Hübnera, Grundzüge des deutschen Privatrechts³, 1919 str. 616 n., také Schwind Deutsches Privatrecht, 1921, str. 436 násl. Základním dílem dosud, pro vyličení staršího práva tvoří dílo: Amira, Erbenfolge und Verwandtschaftsgliederung nach den altniederdeutschen Rechten, Mnichov, 1874.

⁴⁾ srov. literaturu uvedenou Dąbkowski, Prawo prywatne polskie, II, 1911, str. 3—7; k tomu Hanel, Nejhlavnější zásady dědičného práva v Polsku, Právník, XI, 297 násl.

⁵⁾ z novější literatury: Leon Babiński: O sposobach utwierdzenia działów spadkowych na podstawie praktyki ksiąg sądowych wielkopolskich z końca XIV i z początku XV. wieku, Varšava, 1917.

Ruská právní historie má dosti speciálních děl o dědickém právu, zůstává tu však přece jen mnoho otázek sporných.⁶⁾ Literatura jihoslovanských právních dějin má pouze několik stručných monografií.⁷⁾

Česká právní historie, ač obor soukromého práva jest velmi chudým, právě z oboru dědického práva má hojně monografií. Žádná však z dosavadních prací neobrala si za úkol obsáhnouti dědické právo v celosti. Všecky práce téměř obrały si za cíl vylíčiti pouze část dědického práva: právo odúmrtné. První, kdo se dědickým právem českým obíral, byl Josef Hube,⁸⁾ který však pro nedostatek pramenů nemohl podati ani zdaleka úplného obrazu. Příležitostně otázkou původu práva odúmrtného zabýval se Palacký⁹⁾ a vyslovil mínění, že královské právo odúmrtné vzniklo z udělování výsluh knížetem, při čemž kníže omezoval často toto obdarování toliko do života obdarovaných. Jan Erazim Vocel ve svém díle o dědickém právu¹⁰⁾ podlehl vlivu Rukopisů, přece však podal mnoho cenných příspěvků. Vocel ztotožňuje výsluh s lénem. Právo odúmrtné podle něho vzniklo z udělování lén a tudíž v době dosti pozdní, kdy lenní právo vniká do Čech. Ve sporné otázce statutů Konrada Oty měl za to, že dědí oddělení příbuzní. Stejně jako Vocel upadl v omyl, že v Čechách dědické právo žen plně se rovná dědickému právu mužů, Pavel Josef Šafařík ve své poslední práci.¹¹⁾ Také Hermenegild Jireček se domníval, že podle statutů Konrada Oty dědili dílní.¹²⁾ Ještě Jaromír Čelakovský ve svém díle o odúmrtném právu měl za to, že muži i ženy měli stejné právo dědické. Rozprava jeho je věnována také odúmrtnému právu městskému.^{12a)} Nejdůkladněji pojednal dosud o dědickém právu Josef Kalousek.¹³⁾ Kalousek tvrdí,

⁶⁾ Владимирскій Будановъ, Обзоръ исторіи русскаго права⁶ 1909 str. 470 násl. a literaturu str. 690;

⁷⁾ B. Petranović. O pravu nasljedstva kod Srba, Rad. jugosl. Akademie, kn. XXIII, str. 24—42; druhá rozprava: Milovanović M. Dj. Nasledno pravo u starom pravu srpskom. 1883 (Godišnjica Nikole Čupića) byla nám bohužel nedostupna. Také nedostupna nám byla díla maďarská, ač jak svědčí literatura uvedená u Timona, Ungarische Verfassungsgeschichte. Berlín 1909, str. 388, maďarská právní historie má z oboru dědického práva zajímavé monografie; srov. též Almási, Ungarisches Privatrecht, Berlín 1922, str. 242 násl., který však jedná o právu novějším.

⁸⁾ Wywód praw spadkowych słowianskich, Waršava, 1832, str. 34—48.

⁹⁾ Právo slovanské aneb srovnání zákonů cara Srbského Stefana Dušana s nejstaršími řády zemskými v Čechách, Č. Č. M. 1837;

¹⁰⁾ O staročeském dědickém právu, Praha 1861, Z poj. kr. č. spol. nauk, část V., sv. XI.

¹¹⁾ Výměstky o dědickém právu v Čechách co příspěvek k vysvětlení zlomku Zelenohorského, Sebrané Spisy, 1865, III., 153—160;

¹²⁾ Slovanské právo v Čechách a na Moravě, 1863—4, I. 158, II. 279;

^{12a)} Právo odúmrtné k statkům zpupným v Čechách (1882);

že jak podle statutů Konrada Oty, tak podle privilegia Jana Lucemburského dědili jen nedílní. Svoje tvrzení opřel na pramenech, přes to však nevyčerpal všechny otázky dědického práva se týkající. Dědického práva musel se dotknouti také Karel Kadlec ve svém díle o rodinném nedílu v právu slovanském.¹⁴⁾ Ač úplně souhlasí s názory Kalouskovými, přece přinesl mnoho nového pro vyličení majetkového práva rodinného a s ním souvisejícího práva dědického. Kniha Kadlecova vyvolala velký vědecký spor, z něhož možno hojně čerpati také pro naši otázku.¹⁵⁾ Dědického práva dotkli se také C z y h l a r z a K a p r a s ve svých dílech o manželském právu majetkovém.¹⁶⁾ Také K a m e n í č e k má ve svém díle „Zemské sněmy a sjezdy moravské“ pojednání o dědickém právu.¹⁷⁾ Svým pojetím blíží se k sobě práce německých autorů. B r ü n e c k nezná českých pramenů a pojednává o odúmrtném právu velmi kuse.¹⁸⁾ B l o c h snažil se zachytiti jednotlivá stadia vývoje odúmrtného práva královského. Tvrdí, že podle statutů Konrada Oty dědili oddělení, právě tak jako podle privilegií Jana Lucemburského, ale nepokusil se o vysvětlení rozporu svého tvrzení s listinami a jinými právními památkami.¹⁹⁾ Zcela originelně pojal řešení těchto otázek R u d o l f K o s s.²⁰⁾ Spokojiv se pokud se týče statut Konrada Oty konstatováním, že se tu jeví vliv německého práva, prohlásil a snažil se také dokázati, že privilegia Jana Lucemburského jsou falsa, která nikdy nenabyla ve své době platnosti. A ač tvrzení Kossovo stran privilegia Janova snadno bylo vyvráceno,²¹⁾ nepokusil se nikdo od

¹⁴⁾ O staročeském právě dědickém a královském právě odúmrtném na statcích svobodných v Čechách i na Moravě. Rozpravy české Akademie, roč. II., tř. 1. č. 1.;

¹⁵⁾ Rodinný nedíl čili zádruha v právu slovanském, Praha, 1898;

¹⁶⁾ P e i s k e r, Slovo o záduze, Praha 1899, B a l z e r, O zadrudze słowiańskiej Uwagi i polemika, Kwartalnik histor. XIII., K a d l e c, K slovu o záduze, Praha 1900; P e k a ř, K sporu o zádruhu staroslovanskou, Č. Č. H. VI., K a d l e c, Rodinný nedíl ve světle dat srovnávacích dějin právních, Brno, 1901; K tomu též П р ѣ с я к о в ъ, Княжое право въ древней Руси (1909), str. 1—25.

¹⁶⁾ C z y h l a r z, Zur Geschichte des ehelichen Güterrechts im böhmisch-mährischen Landrecht, Lipsko 1883; K a p r a s Manželské právo majetkové dle českého práva zemského, Praha, 1908; K a p r a s, Eheliches Güterrecht im altböhmischen Landrechte, Z. f. vergl. Rechtswissenschaft XXXIII., str. 106—208;

¹⁷⁾ II., díl str. 136—170.

¹⁸⁾ Das Heimfallsrecht und Gütervereinigung im älterem böhmisch-mährischen Recht, Z. Savigny XX., 1899, G. A.;

¹⁹⁾ Die Entwicklung des königlichen Heimfallsrechtes im böhmisch-mährischen Landrecht, Praha, 1909.

²⁰⁾ Rudolf K o s s, Zur Kritik der ältesten böhmisch-mährischen Landesprivilegien, Praha, 1910;

²¹⁾ srov. Ch a l o u p e c k é h o recenzi v Č. Č. H. XVII. str. 225—238 a pojednání Václava H r u b é h o: Ueber das Privilegium König Johanns

té doby o systematické vyličení dědictvého práva českého. Bylo toho třeba tím spíše, protože, jak bylo patrné z polemiky Blochovy a Kossovy, neodpovídá ani práce Kalouskova všem otázkám dědictvého práva českého.²²⁾

vom 18. Juni 1311 für Mähren, Věstník kr. spol. nauk tř. filos. jazykozp. 1911 str. 27 násl.

²²⁾ Neuvádíme zvláště na tomto místě literaturu, kde se více méně činí pouze zmínky o českém dědictvého právu, srov. na př. Stobbe, D. Privatrecht, V., 75 pozn. 5, Kotljarevskij, Древности права Балтійскихъ Славянъ, Praha, 1874 str. 144 n.; Peisker, Die Knechtschaft in Böhmen (1890) str. 44 násl., Henner, O rakouských zákonech amortizačních (1892) str. 14—26; Jireček H., Dědictvé právo dcer panovníčích, Osvěta 1898, str. 289—298; Kapras, Právní dějiny zemí koruny české (1913) II, str. 58.